

TEKST

Robert Musil

VERTALING

Hans W. Bakx

REGIE

Lucas Vandervost

SPELERS

**Mieke De Grootte, Jurgen Delnaet, Valentijn
Dhaenens, Suzanne Grotenhuis,
Lucas Vandervost, Rosa Vandervost,
Michael Vergauwen**

KOSTUUM

Sabina Kumeling

REALISATIE

Els Mommaerts

MUZIEK

George De Decker

DRAMATURGIE

**Claire Swyzen, Esther Severi (stage),
Stefanie Van Rompaey (stage)**

LICHT

Willy Wtterwulgh

TECHNIEK

**Willy Wtterwulgh, Ron Van Eycke,
Tom van de Oudeweetering, Jeroen Wuyts**

MET DANK AAN

Opticien Bodart

PREMIÈRE

24 februari 2010

SPEELPERIODE

februari t/m april 2010

DE
TIJ
D

De Tijd seizoen 09-10

De man zonder eigenschappen
Robert Musil
coproductie **Het Toneelhuis**
juni 2010

voor meer info www.detijd.be

Ontvangt u nog geen informatie
en wilt u op de hoogte blijven
van onze producties?

Schrijf, bel, fax of mail ons.

De Tijd

Sint-Paulusstraat 23 - 2000 Antwerpen
tel +32 (0)3 231 62 86
fax +32 (0)3 226 35 28
e-mail: info@detijd.be
www.detijd.be

We stellen uw reactie erg op prijs. U kan uw mening
over de voorstelling kwijt op onze site www.detijd.be
(>reactie bij productie *De fantasten*)

DE FAN TAS TEN

Waarover gaat *De Fantasten*? Misschien eerst de vraag wat er gebeurt in Robert Musils stuk. Een handvol filosoferende intellectuelen brengt hij in een dubbele driehoeksverhouding samen met een detective, een beledigde burgerman en een vrouw met een gezicht als een boekentas. Alles speelt zich af in een afgelegen landhuis, enkel met de realiteit verbonden via het nabijgelegen station, waar de treinen volgens de klok rijden. De 'indringer' heet Anselm. Na het huwelijk van Regine en Josef zet hij nu ook het huwelijk van Maria en zijn goede jeugdvriend Thomas op de helling. Thomas is zogenaamd de man van het verstand; Anselm die van het gevoel. In feite zijn het twee zijden van dezelfde kaart, maar dat kan of wil niet iedereen zien. *De Fantasten* gaat niet over de ene mens of de andere, de waarheid of de leugen, het hoofd of het hart. Wel over de verbondenheid van beide, over het gebied waar het zwart-wit van menselijke betrekkingen een onnoemelijk boeiend en verwarrend grijs wordt. De ene grijpt voor houvast naar bewijzen, de andere naar geloof.

Robert Musil gaf zijn alter ego de naam ‘monsieur le vivisecteur’. Met het scalpel van zijn scherpe waarneming en intelligentie legde hij in zijn dagboek de binnenkant van zichzelf, zijn familie en vrienden bloot. Het lijkt een oefening te zijn geweest voor zijn eerste stuk *De Fantasten* (1921). Meer dan een halve eeuw heeft het geduurd eer Musils tekst de roep van ‘onspeelbaar stuk’ is kwijtgeraakt. Inmiddels blijkt het een wonderlijke combinatie van liefdesperikelen, verloren gelopen comedyelementen en een filosofische botsing van wereldbeelden.

Het begint meteen met een hoog zenuwgehalte. En met twee soorten mensen: die van het verstand en die van de intuïtie. Musil opent met dat cliché: het ‘hoofd’ vs. het ‘hart’. Vervolgens stelt hij het scène per scène in vraag. Tenslotte haalt hij de tegenstelling helemaal onderuit. Hoe langer we deze bende dertigers bezig zien, hoe moeilijker het wordt de grens te trekken tussen hun gevoelens en gedachten. Ingenieur-schrijver Musil was er niet op uit een oordeel te vellen over menselijke relaties. Wel om er een zo exact mogelijk beeld van te geven. Een beeld dat recht doet aan de

complexiteit van het innerlijke leven van mensen en hun omgang met elkaar. Met oog voor het gebied waar verhoudingen buiten de lijntjes van de dominante moraal kleuren.

“*Liefde is...*”. Musils conversatiestuk speelt zich voornamelijk in de zone van de drie puntjes af. Begrippen als ‘liefde’, ‘waarheid’, ‘gevoel’, ‘verstand’, ‘leven’ veranderen voortdurend, net als de personages. Ze betekenen iets anders al naar gelang het gezelschap waarin ze zich bevinden. Elke scène toont een ander facet uit het kleurenspectrum waaruit iemands identiteit bestaat. Personages en toeschouwer krijgen een beeld van een personage omdat die aan het woord is – of omdat er over hem of haar gepraat wordt. De volgende scène geeft weer een andere kijk. Musil illustreert met *De Fantasten* haarscherp wat ‘perceptie’ is. Hij schreef de tekst in een periode waarin de menselijke waarneming in vraag werd gesteld, in vele domeinen van het geestesleven. In de natuurwetenschap kwam men tot het inzicht dat elke meting of elk onderzoek een andere uitkomst oplevert al naargelang het meetinstrument of het uitgangspunt van de onderzoeker. In de literatuur probeerden schrijvers als James Joyce en Virginia Woolf het subjectieve van de menselijke waarne-

ming juist in de verf te zetten. Ook Musil wilde op zijn manier het innerlijke leven van figuren van binnenuit doen ervaren i.p.v. het te vertellen vanuit een vogelperspectief.

Trouw zijn aan hun innerlijk leven is misschien wat Thomas, Anselm, Regine (en haar eerste overleden man Johannes) tot ‘fantasten’ maakt. Hun ideaal is de ‘mogelijkheidsmens’ in zichzelf niet uit het oog te verliezen: de persoon als geheel van *al* zijn opties. Niet alleen die ene ‘versie’ van het ik, die door omstandigheden realiteit is geworden. Zoals Thomas, die professor werd aan de universiteit en met Maria trouwde – maar ook een heel ander leven had kunnen leiden. Maar die, desondanks, niet het cliché van ‘de wetenschapper’ belichaamt, zoals Josef en detective Stader. De fantasten willen ‘mensen zonder eigenschappen’ zijn, waar je geen etiket op kan plakken. Met de titel van zijn beroemde roman *De man zonder eigenschappen* (tevens een coproductie van De Tijd en Toneelhuis) doelde Musil zeker niet op een ‘grijze’ figuur in de zin van een ‘doorsnee iemand zonder persoonlijkheid’. Het zo lang mogelijk uitstellen van een tastbare identiteit en van een duidelijke relatie tot anderen, dat is de kracht en de zwakte van Musils figuren.

REGINE

Wat mijn overtuiging is, weet ik niet! Maar ik weet wel dat ik mijn leven lang alles gedaan heb tegen mijn overtuiging in!

...

O, ik zal u eens wat zeggen: *ieder* mens komt op de wereld met krachten die hem in staat stellen om de meest uitzonderlijke ervaringen op te doen. Je bent aan geen wetten gebonden. Maar dan laat het leven je kiezen tussen twee mogelijkheden, en voortdurend voel je: één is er niet bij; voortdurend die ene ongedachte derde mogelijkheid. En je doet alles wat je wilt en hebt nooit gedaan wat je wilde.